

important – deplasarea centrului de putere din zonele extracarpatică spre zonele intracarpatică. Cauzele care stau la baza acestor schimbări sunt greu de descifrat, dar ele pot fi puse în legătură cu penetrarea unor populații de origini străine (celții în Peninsula Balcanică, bastarnii în Moldova central-nordică). La toate acestea trebuie să adăugăm și situația internă a societății geto-dace, care după perioada de dezvoltare internă anterioară intră într-un proces natural de recesiune.

Deplasarea, din punct de vedere istoric, a centrului de influență în societatea geto-dacă (secolul al II-lea î. Hr.) spre zonele intracarpatică (în Transilvania) se face în condiții nu foarte clar elucidate de istoriografia noastră, dovedindu-se a fi un preambul al ridicării civilizației geto-dacice spre destinele maxime, în perioada secolelor I î. Hr. – I d. Hr. (perioada Statului dac).

Numărul localităților transilvane în care se fac descoperiri de ceramică dacică se triplează, pentru secolele III – II î. Hr., față de perioada anterioară. Un număr însemnat de așezări geto-dace de mari dimensiuni (tipul „dava”) se întemeiază în secolul al II-lea î. Hr., continuând – cel puțin parțial – în epoca dacică „clasică”, a Statului dac (cele mai importante fiind cele din Transilvania: Pecica, Piatra Craivii, Căpâlna, Tilișca, Costești).¹⁴ Acest spațiu temporal este dominat – în mare măsură în Transilvania – de enclave celtice, adevărate centre de putere politică și militară, iar în contrapondere societatea autohtonă dacică se regrupează în structuri, din ce în ce mai bine organizate politico-militar; se atinge un stadiu superior de organizare (fie trib, fie – așa cum a subliniat Mircea Eliade - „confrerie militară” precum cea a „lupilor”). În esență este vorba despre modificări fundamentale a formelor de autoritate politică. În momentul în care cele două structuri de putere paralele (cea celtică și cea autohtonă, dacică) au ajuns pe poziții ireconciliabile, iar societatea dacică era pregătită (în special din punct de vedere militar, dar și politic), va avea loc confruntarea: Burebista va realiza marea unificare a tuturor triburilor geto-dace, într-un mare centru de putere care va fi *Statul dac*.

NOTĂ JURIDICĂ. „PATRU” PENTRU FUNDAȚIA GOJDU

Paul M. POPOVICI

Facultatea de Științe Juridice

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Abstract

In the juridical note “Four for the Gojdu Foundation”, Paul Popovici, lect. Ph. D. refers to the obligation of the Romanian state in what concerns the recovery of the Gojdu Foundation patrimony. There are also mentioned the Agreements between Romania and Hungary from the years 1937, 1953 and 2005 regarding the Gojdu Foundation patrimony.

1. Imposibila renunțare

Încă din dreptul roman se știe că, în principiu, nimeni nu poate transfera altuia mai multe drepturi decât are. Prin urmare, așa cum s-a mai spus, statul român nu are cum renunța la drepturi pe care nu le deține. Fundația Gojdu se caracterizează printr-o totală independență față de statul român,

¹⁴ I. H. Crișan și colaboratorii, *Săpăturile de la „Șanțul Mare” Pecica*, în *Ziridava*, 1978; V. Moga, *Așezarea și cetatea dacică de la piatra Craivii (jud. Alba)*, în *Studii dacice* (coordonator H. Daicoviciu), Cluj-Napoca, 1981, p. 103-116; I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989; N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de la Cățănaș*, București, 1989; I. Glodariu, E. Iaroslavschi, A. Rusu, *Cetăți și așezări dacice în munții Orăștiei*, București, 1988.

având regim de persoană juridică de drept privat. Dimpotrivă, Statul român este obligat prin propriul său angajament la recuperarea acestui patrimoniu fundațional.

Emanoil Gojdu (1802–1870)

2. Acordul din anul 1937

La 27 octombrie 1937 s-a semnat un „Acord între România și Ungaria privind reglementarea definitivă a afacerilor interesând Fundațiunea Gojdu”¹. În esență, se dispunea ca într-un termen de 30 de zile de la intrarea sa în vigoare, Statul ungar să predea patrimoniul fundațional Statului român (care la rândul său urma să îl transfere reprezentanților legali ai Fundației Gojdu); corelativ acestei obligații, Statul român ar fi trebuit să aloce o sumă „îndestulătoare” pentru susținerea unei „Fundații de burse de studii a românilor greco-orientali din Ungaria”.

Totodată, pentru reglementarea definitivă a problemei, bunurile care trebuiau predate au fost inventariate de către părțile semnatare și menționate într-o anexă, parte integrantă a Acordului. Hotărârea de a tranșa în mod *definitiv* și *irevocabil* contenciosul româno-ungar privind „moștenirea Gojdu” fusese de asemenea exprimată în mod expres în articolul 4 al Acordului menționat.

Prin ratificarea Acordului de către ambele părți, Statul român s-a îndatorat să întreprindă toate demersurile pentru recuperarea patrimoniului Fundației Gojdu.

3. Convenția din 1953

Prin Convenția de la București din 7 iulie 1953², „Părțile declară stinse în mod reciproc acele drepturi, creanțe și pretențiuni care există față de partea cealaltă pe baza convențiilor sau înțelegerilor încheiate înaintea eliberării celor două țări de către Armata Sovietică”³.

Prevederile acestui act nu puteau viza patrimoniul în cauză, întrucât fundația era persoană juridică de drept privat în care Statul român nu avea nici un fel de amestec: „dispozițiunile [de renunțare] se aplică și la drepturile [...] persoanelor juridice de drept public ale celor două State și în proporție cu participația Statului respectiv, din patrimoniul persoanei juridice de drept privat [...]”⁴.

Totodată, fără dubiu, actul încheiat în perioada postbelică – sub presiunea exercitată de către statul tutelar al blocului comunist – este lovit de o două ori de nulitate absolută. În primul rând, ingerința a viciat în mod indiscutabil consimțământul exprimat cu ocazia celui de-al doilea tratat în materie⁵. În al doilea rând, Convenția din 1953 a fost semnată cu nesocotirea celor mai elementare drepturi de ius cogens: „Părțile se declară dezinteresate și nu vor susține vreun drept față de acele creanțe și pretențiuni ale cetățenilor care au luat sau vor lua naștere în urma măsurilor luate de celălalt Stat în interesul economiei socialiste”⁶. Ca o întărire a celor de mai sus, în anul 2005 a fost încheiat unui nou tratat internațional care atestă indirect, dar ferm, inaplicabilitatea prevederilor Convenției din 1953 asupra Fundației Gojdu.

4. Acordul din 2005

Reprezentanții Guvernului României ar trebui să explice care au fost demersurile întreprinse în vederea aplicării principiului *pacta sunt servanda*, precum și rațiunea care a stat la baza adoptării unui nou acord româno-maghiar. Acesta din urmă a fost semnat la 20 octombrie 2005 pentru crearea unei Fundații Publice Româno-Ungare „Gojdu”, cu eludarea totală a tratatului din 1937, a voinței lui Emanoil Gojdu, precum și cu nesocotirea dreptului de proprietate al unui terț prin instituirea sediului

¹ Notă apărută inițial în „Renașterea” (oficiul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului), nr. 6/2006, p. 10.

O copie a acestui act poate fi consultată pe site-ul Ministerului Afacerilor Externe (http://www.mae.ro/poze_editare/Gojdu_Acord1937.pdf).

² O copie a acestui act poate fi consultată pe site-ul MAE (http://www.mae.ro/poze_editare/Gojdu_Convenție1953.pdf).

³ Art. 1 alin. 1 din *Convenția din 1953*.

⁴ Art. 4 din *Convenția din 1953*.

⁵ Cf. art. 52 al *Convenției de la Viena asupra dreptului tratatelor*

⁶ Art. 4 din *Convenția din 1953*.

Fundației Publice Româno-Ungare „Gojdu” într-unul din imobilele care aparțin Fundației de drept privat „Gojdu”.

Este de observat că, în conformitate cu dispozițiile legale românești în materie, adoptarea de către Parlamentul României a Acordului din 2005 nu se poate face decât printr-o ireductibilă contradicție cu art. 4 din tratatul interbelic, în conformitate cu care acesta „*constituie ultima reglementare a afacerilor privind Fundația Gojdu, conform stipulațiilor Acordului semnat între România și Ungaria la Paris, la 28 aprilie 1930*”.

Mai mult decât atât, încetarea efectelor unui tratat trebuie să urmeze o procedură specială care impune utilizarea unor instrumente specifice (notificarea celeilalte părți, obiecțiuni etc.), conform dispozițiilor internaționale în materie⁷. Totodată Legea nr. 590 / 2003 a instituit un cadru riguros de control și transparență, prin includerea următoarelor elemente ca anexă a actului prin care *încetează* un tratat internațional: „a) argumentarea oportunității încetării valabilității tratatului; b) temeiul juridic al încetării valabilității tratatului; c) consecințele politice, juridice, economice sau de altă natură ale încetării valabilității tratatului; d) copia textului tratatului”⁸. Or, în aceste condiții, Acordul din 2005 poate fi declarat nul, deoarece denunță în mod nelegal un acord internațional cu privire la același obiect⁹.

Acordul din 2005 este susceptibil de a fi declarat nul și dacă îi lipsește **memorandumul** avizat atât de către Ministerul Afacerilor Externe, cât și de celelalte ministere „în competențele cărora se află, din punct de vedere substanțial, celelalte domenii reglementate prin tratat”¹⁰, adică Ministerul Culturii și Cultelor, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Finanțelor. Tot sub sancțiunea nulității, acest memorandum trebuie să cuprindă și referiri la „*finalitatea încheierii tratatului și implicațiile, în cazul încheierii tratatului respectiv, asupra obligațiilor juridice și altor angajamente internaționale asumate anterior de partea română [...]*”¹¹.

Un alt aspect nelegal îl reprezintă ratificarea Acordului din 2005 prin ordonanță de urgență. Recurgerea la acest mijloc de însușire a unui tratat este condiționată de existența unei „*situații extraordinare*” a cărei „*reglementare nu poate fi amânată*”, ceea ce în speță nu se poate constata. De aici se desprinde încă un element de nulitate a Acordului din 2005: **inexistența** „*justificării temeinice a urgenței ratificării*”¹² (Ordonanța de urgență nr. 183 / 2005 nu menționează **absolut deloc** îndeplinirea condiției *sine qua non* pentru ratificarea pe această cale). Acest viciu al actului de ratificare condamnă la **neconstituționalitate** ordonanța de urgență în discuție; dar controlul Curții Constituționale poate fi solicitat și pentru încălcarea normelor constituționale care garantează dreptul de proprietate privată prin stabilirea sediului Fundației Publice Româno-Ungare „Gojdu” în Curțile Gojdu, care aparțin *de iure* Fundației de drept privat Gojdu.

Concluzie

Pentru toate cele menționate, rezolvarea care ar prezerva pentru moment voința ilustrisimului ei întemeietor constă fie în retragerea de către Guvern a Ordonanței de urgență a Guvernului României nr. 183 din 14 decembrie 2005¹³, fie în respingerea acesteia de către Parlamentul României.

⁷ Art. 65 și 66 din *Convenția de la Viena asupra dreptului tratatelor*

⁸ Art. alin. 2 din Legea nr. 590 / 2003

⁹ Art. 42 din Legea nr. 590 / 2003

¹⁰ Art. 4 alin. 1 din Legea nr. 590 / 2003

¹¹ Art. 5 alin. 1 lit. c din Legea nr. 590 / 2003

¹² Art. 19 alin. 3 din Legea nr. 590 / 2003

¹³ *Comunicatul de presă* dat în urma întâlnirii dintre experții MAE și Reprezentația Fundației Gojdu la Cluj, în „*Renașterea*”, nr. 3 / 2006, p. 11